

Pierwsze ślady pobytu człowieka na terenie gminy Osie pochodzą ze środkowej epoki kamienia (mezolitu) przypadającej na lata 8000-4300 p.n.e. i odkryto je w okolicach leśniczki Orli Dwór. Z okresu następnego, to znaczy z neolitu (lata 4200-1700 p.n.e.) pochodzi znaleziona na terenie Osia siekierka z krzemienia pasiastego, natomiast z epoki brązu (1700-650 r.p.n.e.) znalezione w Miedznie, siekierka brązowa i w Osiu urna twarzowa.

O pobycie na tym terenie ludzi w następnych epokach świadczą pochodzące z epoki żelaza znaleziska z okolic Osia (bransoletka, szpile z gwoździ, szpony, szczotki rogu do picia oraz szklane kamyki do gry), a w okolicy Jaszczyna znaleziono pochodzący z czasów panowania cesarza Trajana (98-117 r. p.n.e.) srebrny denar rzymski.

Okres wroki ludzkiej (początek IV w.) spowodował wyludnienie Bor Tucholskich, gęsto zasiedlonych w poprzednich okresach dziejowych. Zjawisko to znalazło swoje odzwierciedlenie również na terenie gminy, bowiem pierwsze wzmianki o osadnictwie na jej terenie pochodzą dopiero z połowy trzynastego wieku i niewiele wskazuje, aby było ono wiele wcześniejsze.

Ponowny rozwój osadnictwa na terenach obecnej gminy Osie nastąpił i związany był z intensywną akcją kolonizacyjną zmierzającą do zagospodarowania płocej części kasztelani średnio-wieckiej. Początkowo prowadzona była ona wg zasad tzw. Prawa polskiego i z tego okresu pochodzi Miedzno (najprawdopodobniej z początku XIII w.), później na tzw. Prawie niemieckim, a jej efektem było powstanie Osia, Brzezina, Wierzchnia, Łęka i młyn w Tleniu. Nastąpiło to w drugiej połowie XIII w. ewentualnie w początkach wieku XIV. W XV wieku powstał Jaszcz, w XVI w. Młyn w Osurze, a w XVII w. Oski Piec i Grzybek. Ich powstanie związane jest z działalnością człowieka, dążącą do wykorzystania zasobów przyrody tego terenu i tworzącego młyn, tartaki i smolarnie.

Ostatnia faza osadnictwa na terenie gminy związana jest z akcją kolonizacyjną prowadzoną w końcowym okresie istnienia Rzeczypospolitej. W jej rezultacie powstały: Pruskie, Stara Rzeka, Sobiny, Gzelowe.

Sie osadniczą uzupełniają miejscowości powstałe w okresie zaboru pruskiego tj. Szarata, Grabowa Buchta, nieistniejące już dziś Swatno oraz leśniczki lub rozwinięte z nich osady leśne np. Dłowiec.

Tematy opracowano na podstawie Informatora turystycznego "Gmina Osie" - TMBT 1995 r. z działu opracowanego przez mgr Marka Mieszkę. Dział "Zasiedleni i wybitni ludzie" opracował Mariusz Chudecki. Od Redakcji: Niektóre tytuły zostały zmienione. Zaktualizowano też zapisy w części "Po II wojnie światowej".